

geejer i dansk Vestindien. Herluf Nielsen gør dog i sin indledning med rette opmærksom på, at visse forhold taler imod at tillægge C. forfatterskabet. I den forbindelse kunne man have ønsket sig, at sidehenvisningerne i Herluf Niensens indledning var blevet rettet, så de ikke mere gik på *Danske Magazins* sidetal, men på den nye udgaves. Selve beretningen giver et væld af oplysninger om administrationen af og levevilkårene i dansk Vestindien under Det vestindisk-guineiske Kompagnis sidste fase. Hertil kommer, at den samtidig er en interessant kilde til belysning af europæernes syn på de sorte vestindere natur, kultur og religion. For forfatteren var den civiliserede mands kendetegn ikke racen, men religionen. Samfattende kan der konkluderes, at danske kolonihistorikere bør være Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Dansk Vestindisk Selskab taknemmelig for denne kildeudgave, som er ligeså værdifuld som Reimert Haagensens bog fra 1758. (Beskrivelse over Eyllandet St. Croix i America i Vest-Indien). Og samtidig er det underholdende læsning for folk, der blot vil vide, hvordan man levede i dansk Vestindien i første halvdel af det 18. århundrede, og hvordan datidens hvide så på negrene.

Svend E. Green-Pedersen

H. Rindorf: *Ritmesteren. Wilh. Ferd. v. Würtzen 1796-1858. En dagbog i ramme.* (Dansk Militærforlag, 1979). 120 sider.

I eftersommeren 1841 var nævnte ritmester indlagt på Frederiks Hospital for at gennemgå en ubehagelig kur mod en unævnelig sygdom. Under indlæggelsen førte han dagbog – karsk og ligetil. Sproget og fremstillingen peger i retning af en gudsforgående hugaf, et indtryk, der bekræftes af den biografi-

ske ramme, udgiveren har lagt omkring dagbogen. Nogen helt lige gyldig person var v. Würtzen ikke. Efter senere krigsdeltagelse på fronten i syd steg han i grader og vægt, til han i 1852 måtte afskediges som oberstløjtnant på 16 lispund, fordi han ikke mere selv kunne stige til hest. Frederik VII gjorde ham til den sidste militære kommandant på Rosenborg og knyttede ham til »hoffet« på Jægerspris, hvor soldatens robuste humor kom til sin ret som underholdning for majestæten.

Udgiveren har fået den gamle hospitalsjournal stillet til rådighed, og den er et udmærket supplement til dagbogen, som af udgiveren er forsynet med noter. Nu er det i sammenhængen ikke afgørende vigtigt, men de personalhistoriske noter er for nogle militærpersoner næsten for omhyggelige. Da der på hospitalet bliver indlagt en rideknægt, ansat hos grev Rantzau til Breitenburg, er der note på sidstnævnte, mens nogle i andre sammenhænge mere centrale civilpersoner forbigås.

Der er vedføjlet stamtavle, personregister og begravelsestale.

Ib Gejl

Christen (Toto) Østergård (udg.): *Breve fra Grønland. Glimt fra en præstetilværelse i 1830'erne*, af Chr. Christensen Østergaard I-II. (Arktisk Institut, 1981). 48 + 31 s.

Christen (Toto) Østergård (udg.): *Breve fra Grønland. Glimt af en præstekones dagligdag i 1830'erne*, af Louise Østergaard I-II. (Arktisk Institut, 1981). 38 + 21 s.

Den samlede udgave består af fire breve 1834-35 fra præsten i Upernavik til sin ven krigsassessor Hansgaard og et brev 1834 fra præstens kone til sin søster, formentlig den Juliane, som præsten efter konens død blev gift med. Bind I er i begge tilfælde en facsi-

mile, og bind II en transkription til skrivemaskineskrift, men med oprindelig bogstavering bibeholdt. En kort biografisk oversigt og en redegørelse for udgivelsesforløbet indleder hæfterne. Det er alt. For interesserede kan der henvises til Erslevs Forfatterlexicon (1853), der har en bibliografi over Chr. Christensen Østergaards forfatterkab, og til Dansk Biografisk Leksikon (1944), hvor han er biograferet af H. Ostermann. Samme Ostermann har i Det Grønlandske Selskabs Årsskrift 1935-37 udgivet nogle af Chr. Christensen Østergaards breve og papirer.

De her udgivne breve føjer intet nyt til Ostermanns udgivelser. For præsteparret var tiden i Grønland prøvelsernes år, hvor præsten synes at have været på kant med alle lige fra den fjerne inspektør i Godhavn til yngste tømmermand i kolonien. Også til grønlænderne var forholdet spændt. Fra Louise Østergaard har ingen breve så vidt vides været offentliggjort. Dette brev til søsteren viser hende som en from kvinde i et lykkeligt ægteskab, men trykket af de samme ydre omstændigheder som manden, med hvem hun også delte den dybeste skepsis over for grønlændernes karakteregenskaber. Hun døde i Upernavik 1837, mens manden vendte hjem 1841 med 1 overlevende barn af 4 fødte.

Som kilder er privatbreve et godt supplement til de tjenstlige skrivelser, og som sådan er også denne udgave velkommen. Man kunne f.eks. nok betro en ven, at købmanden, dvs. kolonibestyreren, var dybt involveret i ulovlig handel med besøgende engelske hvalfangere, men næppe skrive det i en tjenstlig indberetning. Det var for farligt, hvis han alligevel ikke blev afskediget, og ville efterfølgeren være bedre? I de små grønlandske samfund havde fredens opretholdelse første prioritet, og fredsforstyrrelsen var lige fuldt

den, der gjorde opmærksom på uretten, som den der forvoldte den.

Axel Kjær Sørensen

M. Lorck og H. C. Bjerg (udg.): *Fregatten Bellonas togt til Sydamerika 1840-41. Skibslægen J. H. Lorcks dagbog*. (Marinehistorisk Selskab, 1980). 122 s., ill.

Da fregatten *Bellona* fredag den 28. august 1840 passerede Kronborg under salut, drog den 300 mand store besætning ud på et togt, der skulle komme til at vare et helt år og bringe den i kontakt med en række lande i Sydamerika. Chefen, kommandør Chr. Wulff havde nemlig fået til opgave at afslutte handelstraktater og udpege konsuler med det formål at skabe bedre vilkår for dansk handel og søfart på det sydamerikanske kontinent.

Togtets forløb er velkendt bl.a. takket være den rejsebeskrivelse, som skibspræsten, Dines Pontoppidan sendte allerede i 1841 under titlen »Reise til Sydamerika«. Denne bog gav et udmærket indtryk af de lande, der blev besøgt, og af de bestræbelser, kommandør Wulff gjorde sig for at opfylde sin mission; derimod beskæftigede pastoren sig ikke meget med selve livet om bord, hvor noget tyder på, at han befandt sig skidt og var uglest af alle – undtagen måske netop af chefen, hvem hans bog i øvrigt er tilegnet.

Men der var andre end Dines Pontoppidan, der gjorde notater under den lange rejse: 2. underskibskirurg Jørgen Heinrich Lorck førte omhyggeligt dagbog, og her indtager livet i messen om bord og oplevelserne med officerskammeraterne under landlov en central plads. Det er disse optegnelser, som M. Lorck og H. C. Bjerg har fundet anledning til at publicere i Marinehistorisk Selskabs skriftrække.